

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı
Yayın No: 8

ENDÜSTRİYEL VE TROPİKAL ÜLKELERİN
ARŞİV BİNALARINDA EN EKONOMİK
KORUNMA METOT VE VASITALARI

Gérard Benoit-Danièle Neirinck

Les moyens de conservation les plus économiques dans les bâtiments d'archives des pays industriels et tropicaux: une étude RAMP / préparée par Gérard Benoit et Danièle Neirinck / pour le / Programme général d'information et UNISIST. - Paris : Unesco, 1987. - iii, 43 p.; 30 cm. - (PGI-87/WS/18)

Fransızca'dan tercüme:

Dr.Nihal SOMER

Fransızca tercüme kontrol:

Engin YAMEN

Tashih :

H.İbrahim BEREKETLIOĞLU-Murat ŞENER

Montaj :

Orhan SEFERCİOĞLU

Daktilo :

Ülkü YÜKSEL

İsteme adresi :

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı

İvedik Caddesi, No: 59 06180 Yenimahalle/ANKARA
Telf.No: 344 16 46 Sant.: 344 59 09-15 hat

SUNUŞ

Arşiv hizmetleriyle ilgili her türlü işlem ve faaliyetler, arşivcilikte "Konservasyon" (İng. conservation, preservation) ve "Konsültasyon" (İng. consultation, right of access) olmak üzere iki safhada ele alınır.

Konservasyon, arşiv malzemesinin fizikî, kimyevî, biyolojik, mekanik ve bunlar dışında kalan çeşitli tahrip unsurlarıyla bozulup aslı hüviyetini kaybetmesini önlemek ve belli şartlarda muhafazasını sağlamak; konsültasyon ise, arşiv malzemesinin mevzuat çerçevesinde, hakikî ve hükmi şahısların, devletin, ilim ve kültürün hizmetinde istifadeye sunulması demektir.

Bir ülkede arşiv hizmetlerinin tam ve eksiksiz olarak yerine getirilebilmesi, arşiv konusunda mevzuat düzenlemeleri yapılması, arşiv hizmetlerini sağlıklı bir şekilde vermeye yeterli mekân, bina, araç ve gereç imkânlarının sağlanması ve uzman arşiv personeli yetiştirilmesi ile mümkündür. İfade edilen bu hususlar, arşivleri muhafaza edebilmek, değerlendirmek, istifadeye sunabilmek ve gelecek nesillere aktarabilmek için mutlaka çözüme kavuşturulması gerekli, vazgeçilmez hizmetlerdir.

*

İngilizce'de "Archive science", Fransızca'da "Archivistique" şeklinde tanımlanan arşivcilik, arşiv teorisini ve uygulamalarını konu edinen bir ihtisas ve uzmanlık dalıdır.

Arşiv teorisi, arşiv uygulamalarının dayandığı temel ilmi düşünce ve kaidelerin tamamıdır.

Arşiv uygulamaları, arşivlerin kuruluşu, organizasyonu, hizmetlerin plânlanması, arşiv malzemesi ile arşivlik malzemenin tesbiti; muhafazasına lüzum görülmeyen malzemenin bunlardan tefriki ve imha edilmesi, arşiv malzemesinin tasnifi, katalog ve envanterlerinin hazırlanması ve istifadeye sunulması hizmet ve işlemlerinin bütünüdür.

Arşiv tekniği ise, arşiv binaları, teçhizat ve ekipmanları, arşiv belgelerinin korunması, restorasyonu ve bunların röproduksiyonu metot ve işlemlerinin tamamı olarak ifade edilebilir.

Arşiv dokümantasyonunu, millet varlığının en değerli hazinesi ve devletin hükmi şahsiyetinin hâfızası saymak gerekir. Bu karakteri ile arşiv dokümantasyonu, kişilerin ve devletin hakları ile, devletlerarası hakları belgelemekte ve bunlarla ilgili her türlü araştırmalara imkân sağlamaktadır.

Arşivler, araştırma için bilgi kaynağı olarak önemli rol oynamaya, dün olduğu gibi yarın da devam edeceklerdir. Arşivlerin kendilerinden beklenen görevleri eksiksiz bir biçimde ve ilmi ölçüler içerisinde yapabilmeleri için, öncelikle arşiv hizmetlerinin uygulamasında kendilerine yön verecek strateji, plân ve program ile metodolojiye sahip olmaları gerekmektedir.

*

Bu arada, arşiv hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, arşiv malzemesinin en iyi şartlar altında korunması ve bakımı, arşiv hizmetleri ile ilgili teknik işlemlerin yerine getirilebilmesi, bina ve tesis ihtiyaçlarının günün teknolojisine göre halledilmesi ile mümkündür.

Uzun bir süre hizmetlerinin gerektirdiği organizasyonu kuramayan ve yerleşimde büyük zorluklar çeken arşiv idareleri, çözümü eski binaları restore ederek buralara yerleşmede aramışlardır. Ancak, daha sonra çeşitli mahzurlarının ortaya çıkması üzerine bu yol hemen hemen terk edilmiştir. Arşiv hizmetleri için eski bina kullanmanın mahzurlarını, zararlı güneş ışığının, nemin, tozun, haşeratin, mikroorganizmaların yeterince önlenememesi ve ortadan kaldırılamaması ve yangına karşı müessir tedbirlerin alınamaması ve yeniliklere açık olmaması şeklinde ifade edebiliriz.

Arşiv belgelerinin depolanmasında ve korunmasında, arşiv hizmet ve işlemlerinin özelliğine uygun bir iş akımı çerçevesinde yürütülmesinde çok önemli bir yer işgal eden arşiv binalarına, bu çerçevede uzun süre gereken önem verilmemiş, arşiv binalarının ayrı bir mimarisi olabileceği konusu üzerinde durulmamıştır.

Buğün çeşitli batı ülkelerinde, arşiv hizmetlerinin gerektirdiği plânlama yapılmadan inşa edilmiş veya başka maksatlarla yapıлып bilâhare arşiv hizmetlerine tahsis edilmiş binaların ihtiyaca cevap vermediği, üstelik ortaya telâfisi güç mahzurlar da çıkardığı görülmektedir.

Arşiv hizmetlerinin yürütülmesinde ortaya çıkan mahzurlar görüldükten sonradır ki, bir arşiv mimarisinin ortaya konmasının kaçınılmaz olduğu anlaşılmıştır.

Günümüzde teknolojik gelişmelerden de yararlanılarak, arşiv hizmetleri için plânlanmış yeni ve modern binalar yapılmaktadır. Müstakil olarak inşa edilecek arşiv binalarında veya bir kuruluşun arşivi olarak yapılacak binalarda, daha önceden mutlaka arşivin türüne, hizmet fonksiyonlarına uygun bir plânlamanın yapılması şarttır. Bu plânlama, mimarî projeyi çizen mimar ile arşivist arasında kaçınılmazdır. Ancak bunun sonunda, söz konusu proje için ihtiyaç programı tesbit edilebilir.⁽¹⁾

*

(1) Arşiv binaları, mimarî özellikleri ve arşivlerde kullanılan malzemeler konusunda bkz.:

İsmet BİNARK: "Arşivlerde Kullanılan Malzemeler"; "Arşiv Binaları, Mimarî Özellikleri...". *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*. Ankara 1980 Başbakanlık Basımevi. 127-132, 134-151. ss.

"T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı Yayın No:3-Gn.No: 049"

Arşiv mimarisi ve yapılar, ekipman ve malzemeler konusundaki kaynaklar için ayrıca bkz.:

İsmet BİNARK: *Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası. (Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kaynaklar)*. Ankara 1979 Başbakanlık Basımevi. 64-66; 108-111; 184-185; 190. ss.

"T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı Yayın No:2-Gn.No: 042"

Arşiv alanında milletlerarası işbirliği her geçen gün gelişmektedir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu-Unesco;dokümantasyon, kütüphane ve arşiv hizmetleri konularında hazırlanan milletlerarası programların ve sistemlerin yürütülmesine ve organizasyonlarına destek olmakta, kuruluşlararası işbirliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Unesco tarafından geliştirilmekte ve desteklenmekte olan bu sistemlerden bazıları, "Milletlerarası Enformasyon ve Dokümantasyon Araştırmaları Sistemi" (International Information System on Research in Information and Documentation - ISORID-); "Bilim ve Teknoloji Politikası, Yönetimi ve Gelişimi Konusunda Milletlerarası Bilgi Değişimi Sistemi" (International System for the Exchange of Information on Science and Technology for Policy- Making, Management and Development - SPIENS-); International Council of Scientific Unions'un işbirliği ile yürütülen "Bilim ve Teknolojik Enformasyon Alanında Hükümetlerarası İşbirliği Programı" (Intergovernmental Programme for Cooperation in the Field of Scientific and Technological Information - UNISIST-)'dir.

Unesco'nun Enformasyon Genel Program Bölümü, bu çerçevede, bir uzmanlık alanı olan arşivcilikte, arşiv ve belge yönetimi konusunda "Belgelerin ve Arşivlerin Yönetimi Programı" (Records and Archives Management Programme - RAMP-) adını taşıyan uzun vadeli bir programı uygulamaya koymuştur.

Bu proje, genel enformasyon programının önemli konularını ele alıp işlemekte ve çözüm yolları aramaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin modern teknolojiyi uygulayarak, bir bilgi sistemi oluşturmaları, bilgi mübadelesinin ve akışının sağlanması, milletlerarası bilgi sistemlerinin ve hizmetlerinin uyumlu gelişmesi; enformasyon, kütüphanecilik ve arşivcilik ilim dallarında teorik ve uygulamalı olarak millî ve bölgesel eğitim-öğretim potansiyelinin geliştirilmesi bu programda desteklenen başlıca konulardır.

Bu program çerçevesinde, Gérard Benoit ve Daniéle Meirinc tarafından "Endüstriyel ve Tropikal Ülkelerin Arşiv Binalarında En Ekonomik Korunma Metot ve vasıtaları" (Les moyens de conservation les plus économiques dans les bâtiments d'archives des pays industriels et

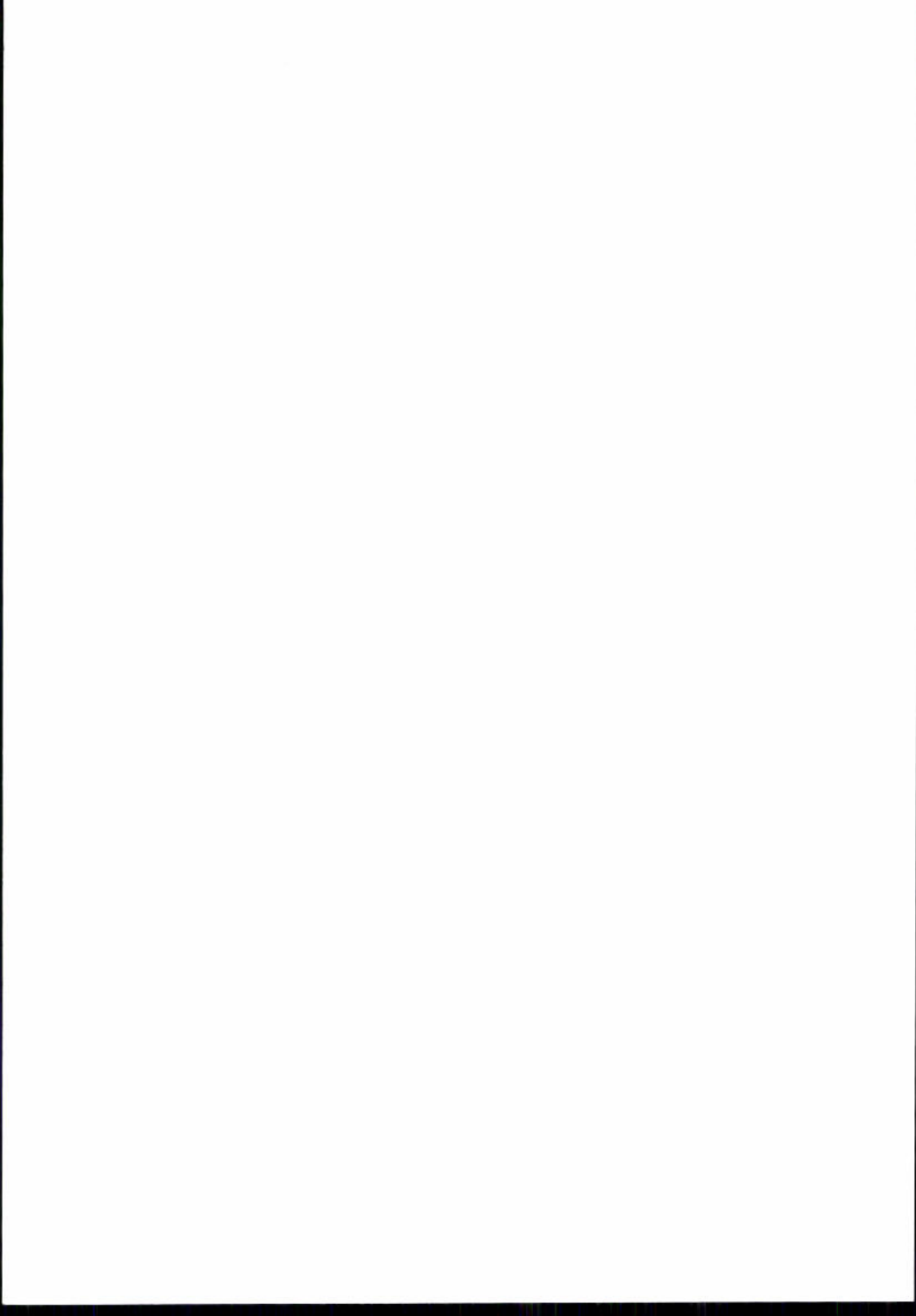
tropicaux-Paris, 1987) konusunda hazırlanan raporda, endüstriyel ve tropikal ülkelerin arşiv binaları için, çevre şartları da dikkate alınarak en ekonomik korunma uygulamaları ve teknikleri anlatılmaktadır.

Fransızca'dan tercüme edilen bu çalışmada, arşiv mekânları, depolar, araştırmacılara açık mahaller ve teknik uygulamalara yol açan durum ve hususlar, ait olduğu bölüm ve başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmanın sonunda konu ile ilgili kaynakları ihtiva eden bir bibliyografya ve şekiller yer almaktadır.

Takdir edileceği üzere, bir mesleğin gelişmesinde meslekî yayınların ve bilgi kaynaklarının önemi çok büyüktür. Bu çalışmadan, kurum ve kuruluşların arşiv hizmetlerinde görev ve sorumluluk üstlenmiş her kademede yöneticileri ve diğer arşiv personeli büyük ölçüde yararlanacaklardır. Ortaya konulan bu çalışma, arşiv personelinin ve ilgililerin meslekî bilgilerinin geliştirilmesi konusunda başvuracakları bir müracaat kaynağı hüviyetini taşımaktadır.

Çalışmanın, Fransızca'dan dilimize çevrilmesinde ve yayıma hazırlanmasında emeği geçen mesai arkadaşlarımıza teşekkür eder, ilgililere yardımcı ve yararlı olmasını dileriz.

İsmet BİNARK
Devlet Arşivleri
Genel Müdür Yardımcısı

ÖNSÖZ

Unesco'nun Enformasyon Genel Program Bölümü, üye devletlerin, özellikle de gelişmekte olan devletlerin, isteklerine daha iyi cevap verebilmek için, bir uzmanlık alanı olan arşivlerin ve belgelerin yönetimi konusunda uzun vadeli bir program ortaya koymuştur: Belgelerin ve Arşivlerin Yönetimi Programı (Records and Archives Management Programme, RAMP).

RAMP, genel enformasyon programının önemli konularını kendi temel unsurları içerisinde yansıtır. RAMP aşağıda belirtilen projeleri, incelemeleri ve diğer faaliyetleri de içine alır:

- Uzmanlık alanlarındaki bilgilere yapılacak muameleler ile bu bilgilerin aktarılması ve uyumlu bir bilgi sistemi oluşturmak için gereken normları, kaideleri, metotları ve diğer kuralcı vasıtaları hazırlamak;
- Gelişmekte olan ülkelerin modern teknolojiyi uygulayarak, düzgün veri tabanlarını oluşturmalarına, bilgi mübadelesini ve akışını artırmak için mevcut milletlerarası seviyeye ayak uydurmalarına imkân tanımak;
- Uzmanlık bilgilerinin bölgesel ağının gelişmesini temin etmek;
- Milletlerarası bilgi sistemlerinin ve hizmetlerinin ahenkli ve uyumlu gelişmesine yardımcı olmak;
- Millî bilgi sistemlerini ortaya koymak ve bu sistemleri oluşturan çeşitli bileşenleri güçlendirmek;
- Bilgi konusundaki stratejileri, hedef ve plânları yazılı olarak gerçeğe dönüştürmek;
- Enformasyon uzmanlarını ve kullanıcılarını yetiştirmek; enformasyon, kütüphanecilik ve arşivcilik ilim dallarında nazari ve uygulamalı olarak, millî ve bölgesel öğretim potansiyelini geliştirmek.

Burada temel problemin işleneceği çalışma; endüstriyel ve tropikal ülkelerin arşiv binaları için, çevre şartları dikkate alınarak en ekonomik korunma uygulamalarını ve tekniklerini bulmaktır. Ekonomilerin binanın bütünü içerisinde yapılabileceğini işaret eden yazarlar, "önlemek, tedavi etmekten daha iyidir" demekte ve tıpkı kullanımında olduğu gibi, bina kavramında ve gerçekleştirilmesi sırasında da bu espriye sahip olmanın uygunluğunu belirtmektedirler. Bu çalışmada; mekânlar, depolar, araştırmacılara açık salonlar ve teknik yansımalara yol açan her durum ve sâlık verilen pratik tavsiyelere varıncaya kadar, bu konunun özel cepheleri de işlenecektir.

Yazarlar çalışmalarını, arşivlerin korunması ve binaların inşaaası ile ilgili yirmi kadar en yeni kaynak eser ve makaleleri ihtiva eden bir bibliyografya, yalıtım prensibi, havalandırma ve tabii aydınlatma ile ilgili bir seri şekil vererek bitirmektedirler.

Bu çalışma ile ilgili yorum ve öneriler "La Division du Programme général d'Information, Unesco, 7, Place de Fontenoy, 75007 Paris" adresine gönderilebilir ve memnuniyetle karşılanır. RAMP çerçevesinde hazırlanan diğer çalışmalar da aynı adresten temin edilebilir.